

עמנואל מור (מרקובסקי) - 1903 - 1983

עמנואל גדל במושבה מטולה, וכבר כילד היה מעורה בהגנה ובשמירה. בגיל 11 קיבל אקדח, ואף התנסה בפתיחה באש להבריח מתנכלים מחלקות המשפחה. טרומפלדור, שהיה מבאי בית אביו, צרף את הנער, כבר בן 16, בהערכה רבה למגיני תל חי – ניסיון מר-מרתק...תל חי חרבה, מטולה נעזבה והבית נהרס, עמנואל ואחיו יהודה נדדו לעמק יזרעאל, והיו מראשוני נהלל. מאוחר יותר היה עמנואל ממקימי כפר יהושע, שם היה פעיל ביטחונית כיוון שהכפר היה מטרה להתנכלות ערביי הסביבה.

עמנואל גויס ל"הגנה" באביב 1935, ומונה לפקד על אזור עמק יזרעאל המערבי, ומפקדתו בנהלל. המשימה היתה ארגון שמירת לילה בתורנות, השגת נשק, הקמת גדר... להקדים כל רע. עמנואל יזם "ביקור שכנים": עם רסין ואריה כץ, לבושים בבגדים שקנו בג'נין משאירות הצבא התורכי, רכבו מכפר ערבי קטן למשנהו, ברכו בערבית צחה ונענו, והרושם עשה את שלו: עם היהודים האלה לא כדאי להתעסק. לעיתים צריך היה להיענות לעזרת ישוב סמוך, לראות מחצר המשק עשן מדורה שהבעיר אלכסנדר זייד כמוסכם כששרפו לו את הגורן... עמנואל נענע לכל קריאה, בכל מזג אוויר, בכל שעה, פשוט כי היה צריך.

רק טבעי היה שעמנואל יצורף ל"הגנה", הארגון שהיה אבי ההצלחה בשמירה על הקיים, תשתית לצבא שבדרך. הוא מונה לפקד על גוש נהלל. בכל מקום הכירוהו עמנואל, בלי שם משפחה. רבים מצעירי האזור ראו בו מופת ה-מפקד: נערי נהלל בהם גם זוריק דיין הצעיר, יגאל אלון מכפר תבור, גם הוא כילד חונך לא לפחד לשמור בלילה, גואל לויצקי ושמואליק אדמון (הגינג'ל) מאלונים...

ב-1938 נפתח קורס מפקדים ראשון בג'וערה, עין השופט, בפיקוד עמנואל. בקורסים הבאים הוקדש קורס אחד לנשים, במאמץ להתאמן ולהיות "ככל הצבאות".

עם הגעתו של קצין בריטי אוהד ישראל, אוד וינגייט, כמפקד אזור הצפון מטעם הבריטים פעילות הנוטרים "עלתה מדרגה". ווינגייט ועמנואל קיימו קשר אישי הדוקה ופעילות מבצעית. השיא של היוזמה המבצעית של וינגייט, "היציאה מהגדר", התקפת כפר ערבי עויין, הייתה שינוי גישה מהותי. באחד הסיורים הבחין ווינגייט שענינו של עמנואל אדומות מחוסר שינה, הביא לו בקבוק מי בור כחול ששכן ב"ארון התרופות" שלא היו בו תרופות, ונשמר. מכתב פרידה מעמנואל לווינגייט כשעזב, נשמר אצלו באהבה, ונמצא בארכיון ווינגייט. במלחמת העולם השנייה, כאשר קרבו הגרמנים לאל עלמיין במדבר המערבי של מצרים נשקפה סכנת כיבוש לשוב העברי בארץ ישראל. באות עת מונה עמנואל לפקד על גוש זבולון, ונפתחה תקופת אימון נרחבת. אימנו נוטרים, גברים ונשים, ותוך כך עמלו עמנואל ופיקודיו להשיג נשק בדרכים עלומות, ליקטו ידיעות כבסיס ל-ש"י, שרות ידיעות, וההכנות לצבא שבדרך קיבלו תאוצה.

מאזור זבולון עבר עמנואל למפקדת הנוטרים בתל אביב. משה סנה היה אז ראש המפקדה הארצית של "ההגנה". היה ביניהם תאום מוחלט ויחסי ידידות חמים. רבים, גם באצ"ל ובלח"י, לחמו באומץ והקרבה למען מטרה עליונה – הקמת מדינה ליהודים... ההישג הגדול נרשם בהקמת ישובים יהודים על אדמות שרכשו על אף האיסורים. הפעילו אז גם מאמץ משותף להצלת פליטי השואה. עם ההכרזה על הקמת מדינת ישראל נולד רשמית צבא ההגנה לישראל. עמנואל, שידע ערבית על בוריה, מונה למושל צבאי בדרגת סגן אלוף, מקבילה לתת אלוף היום. לבוש מדי צבא ההגנה לישראל נכנס עמנואל בראש כוח צבאי לבית המושל בנצרת. אביו ספג פאלאקות מידי התורכים, כמשתמט משרות בצבא התורכי במלחמת העולם הראשונה. נסגר מעגל. לא עוד מושבות בודדות, לא תלות במשטר עויין, מדינת ישראל קמה.

בספטמבר 2025, בבית ההגנה על שם אליהו גולומב, העניק יו"ר מורשת ההגנה אפרים לפיד לאביקה מור נחמיאס, בת עמנואל, ולנכדיו אבנר ויונתן, את אות המשמר, אות ההגנה ועיטור על"ה כהוקרה על שרותו בהגנה.

כתבה אביקה מור נחמיאס

לזכרם...

השלטון המנדטורי הקצה חיל נוטרים לשמירה וליזוי העלייה לקרקע. "מאחורי הקלעים" המפקדים האמיתיים היו אנשי ההגנה אשר נראו ככל החברים שעלו לג'וערה. בתמונה למטה: מאיר רוטברג (לבוש רובשקה), מראשוני קבוצת כנרת והממונה מטעם ההגנה על כל אזור הצפון; החברים שופר והדק, אנשי הבטחון של משמר העמק; עמנואל מרקובסקי מכפר יהושע, מפקד גוש נהלל.

